

Als peus d'Àtila

Diffícilment trobaríem un poble a la Mediterrània que no hagi marcat amb la seva empremta els quatre punts cardinals d'aquesta enorme bassa salada d'unions i disputes. Com tampoc resultaria senzill imaginar un indret banyat per les seves aigües on el decurs dels segles no hagi deixat un ampli substrat cultural fruit del pas de les més diverses civilitzacions. Un exemple d'això el trobem a Xipre, la frontissa marítima d'Europa, l'Àsia i l'Àfrica, per on fenicis, assiris, grecs, egipcis, perses, romans, àrabs, otomans i anglesos han desfilat al llarg dels anys amb l'objectiu d'aprofitar l'estratègica plataforma que representa l'illa per a controlar el sempre enrevessat Pròxim Orient i les rutes comercials que la tenien com a escala. Per aquí van passar els corsaris catalans que furtaven les mercaderies expoliades abans pels almogàvers als regnes de les terres veïnes, els croats de Ricard Cor de Lleó, els Lusignan d'una França en gestació i els mercenaris dels reialmes catòlics de Venècia i Gènova en el seu afany per contenir les heretgies de l'imperi otomà. Però tot i la ferma oposició trobada, les tropes del sultà desembarcaren a l'illa l'any 1571 per quedar-s'hi per tres segles, fins que els britànics els van convèncer de cedir-los-en el control a canvi d'aturar les incursions d'una Rússia tsarista que els combatia, i fort, al continent. S'acabava d'inaugurar el canal de Suez i Londres va veure a Xipre el portaavions inexpugnable ideal per controlar-lo.

Inicialment el període de dominació britànica va ser beneït per la població de l'illa, que veia en la sortida dels otomans un primer pas per a la somniada unió amb Grècia, l'anomenada *enosis*. De mica en mica, però, la confiança xipriota

va anar reculant davant els abusos colonials: "Aquells animals ens penjaven d'arbres i balcons quan ens sentien parlar en grec o en turc" –diu en Mustafa Ahmet mentre espera la caiguda del Sol per emprendre el camí de tornada a casa–. Davant el creixent rebuig social, les autoritats britàniques van fer ús del "Divide and rule" per potenciar les diferències entre les comunitats de l'illa, la majoritària, d'ascendència grega, i la minoritària, de cultura turca. "Durant dècades havíem conviscut sense problemes, però quan els anglesos van veure tremolar la seva hegemonia, ens van enfrontar amb el suport de Grècia i de Turquia", afegeix l'avi mentre treu de la butxaca un rosari.

Entre l'«enosis» i la «taksim». Així les coses, als anys cinquanta Georgos Grivas fundà l'EOKA, l'Organització Nacional de la Lluita Xipriota, per castigar amb atemptats els britànics que s'oposaven als seus plans d'unió amb Grècia i recloure en vergonyosos guetos els turcoxipriotes. En aquells temps un de cada cinc xipriotes era d'origen turc i veia amb pànic la possibilitat que l'*enosis* es fes realitat, de manera que no va trigar a aparèixer l'Organització de Resistència Turca (TMT), un grup armat que va actuar tant contra la comunitat grega com contra aquells turcoxipriotes que afavorien la coexistència pacífica amb els seus veïns. La violència d'aquells anys de plom va brindar a l'administració colonial l'oportunitat de dividir Nicòsia en dos sectors. Com que tant Atenes com Ankara frisaven per posar cullerada en la qüestió xipriota (els uns en favor de l'*enosis*, els altres de la *taksim*, o partició de l'illa), l'any 1959 el líder grecoxipriota, l'arquebisbe Maka-

El poble turcoxipriota sobreviu des de fa trenta anys al rebuig dels seus germans del sud, al bloqueig econòmic internacional i a l'exèrcit turc. Ara, quan el país otomà demana el seu ingrés a la Unió Europea i la part sud de Xipre ja hi ha entrat, els turcoxipriotes només volen viure en pau.

Dalt, Mustafá Ahmet juga a tabll, joc tradicional i molt estès a tota l'illa. A sota, Shevky, un colon d'Anatòlia, passeja per davant d'una agència de viatges turcoxipriota tancada per l'embargament, a la Nicòsia turca.

DAVID RAMOS

rios, va sumar esforços amb el seu homòleg turcoxipriota, Faisal Küçük, per firmar una independència que establia la impossibilitat d'annexionar el país a un altre ni dividir-lo. Amb la Constitució aprovada, el poder quedava repartit proporcionalment entre ambdós pobles, mentre que la Gran Bretanya, Grècia i Turquia restaven com a custodis de l'estabilitat política, reservant-se la potestat d'intervenir-hi quan la sobirania insular correués perill.

Eren temps de la guerra freda i la política de no-alineament de Makarios preocupava britànics i nord-americans, i més

**L'ultranacionalista
turc i antic
combatent
de la TMT
Raüf Denktash
dirigeix aquesta
part de l'illa des
del 1974**

encara el seu progressiu acostament als països de l'òrbita soviètica, per por que es podés repetir una altra crisi dels míssils com la viscuda a Cuba poc abans. Aleshores, un cop d'estat va portar al poder a Grècia una junta militar d'extrema dreta, l'aliat més propici per als plans regionals de Washington. Amb el suport dels coronels d'Atenes i de la CIA, el 15 de juliol del 1974, va produir-se a Xipre un cop d'estat que pretenia derrocar Makarios i substituir-lo per un govern títella. A la vista dels fets, i pensant que el proper pas seria l'annexió de l'illa a Grècia, Turquia va llançar "l'Operació Àtilla", en què 40.000 dels seus soldats envaïren amb facilitat la tercera part del país i provocaren l'exili al sud de 200.000 grecoxipriotes i el trasllat forçós al nord de 100.000 persones més d'origen turc. "La majoria dels turcoxipriotes se'n van anar perquè l'economia estava trencada i els militars turcs els van prendre el poc que els quedava", opina la jove Hüsnüye amb un tímid fil de veu. "Les millors pastures van ser per als colons i els hotels requisats als grecoxipriotes se'ls van repartir els grups econòmics més forts de Turquia i les famílies dels militars", afegeix després de comprovar que ningú la sent. Quan finalment el cop va fracassar, Makarios va recuperar el poder dels dos terços restants del país, mentre que a l'ocupat militarment, el Govern d'Ankara el va declarar estat federat, alhora que empenyia les autoritats locals a fundar la República Turca del Nord de Xipre, mentre que resolía la falta de població amb 150.000 colons procedents d'Anatòlia. "Ens van començar a fer sentir com palestins a la nostra pròpia terra. Ens robaren les cases per donar-los-les a ells, van canviar els noms dels nostres pobles, van omplir-los d'estàtues d'Atatürk i van portar-nos la seva moneda", insisteix aquesta mestra d'escola amb els ulls vidriosos.

D'ençà d'aquell moment, un falcó ultranacionalista turc i antic combatent de la TMT dirigeix aquesta part de Xipre. Raüf Denktash, advocat nascut al sud de l'illa fa vuitanta anys, n'ha passat trenta al capdavant d'un país aïllat internacionalment i únicament reconegut pels turcs. Fent gala d'un llenguatge messiànic i un discurs apocalíptic sobre la ne-

cessitat de mantenir la puresa de la raça i la conveniència de no "lliurar la pàtria a aquells que la volen per Grècia", Denktash s'ha sabut mantenir en el poder amb el suport majoritari de la població arribada en les últimes tres dècades. "És normal que la gent gran vinguda del continent l'adori –afirma un kurd que prefereix mantenir l'anonimat per por de represàlies–. Ell els va donar oportunitats que el Govern turc els negava a casa: possessió de terres, descomptes fiscals per als productors de llet i possibilitats de prosperar en el futur per a la majoria." Tot i mostrar-se completament contrari a Denktash, aquest estudiant d'enginyeria industrial reconeix que n'ha sortit afavorit: "El meu germà i jo malvivíem com a gossos al Kurdistan turc i aquí gaudim d'una casa de renda baixa i podem estudiar a la universitat." La gent té por d'expressar-se en llibertat a la part nord de Xipre. I no és en va, perquè la dissidència està fortament perseguida per l'exèrcit ocupant, la policia i els *bozkurt*, els "llops grisos", milicians aliats de l'ultranacionalisme turc. Liderats per en Tahir Erçebi, uns 4.000 fanàtics udolen a la mitja lluna tot mossegant aquells que gosen discrepar: "Els llops grisos som soldats molt disciplinats i disposats a tot pel bé de la mare Turquia", afirma Erçebi amb cara de pocs amics. "Els grecs no volen saber res de nosaltres, no han oblidat l'*enosis* i no deixarem mai el nostre país en les seves mans. Xipre ha estat nostre durant tres-cents anys i tornarà a ser-ho aviat", assegura.

Entre dues aigües. A la mare Turquia, però, el discurs polític imperant és bastant diferent d'aquest d'ençà que les eleccions del 2002 van portar a la presidència el moderat europeista Tayyip Erdogan. Amb l'objectiu principal de conduir el país a la Unió Europea, Ankara ha multiplicat els esforços a Xipre per allunyar-se dels postulats de Denktash i dels seus llops, i aposta decididament per acostar-se al premier turcoxipriota i líder de l'esquerra Partit Republicà en el seu camí per desencallar el procés de negociacions amb els veïns. L'home de l'esperança turcoxipriota es diu Mehmet Alí Talat i no es cansa de repetir la seva aposta: "Unir esforços amb els nostres

Al costat, el fill de Rauf Denktaş, ministre d'Afers Exteriors turc, és l'home fort dels proturcs en el país. A sota, un nen juga en una de les esglésies destrossades prop de la Buffer-zone, al centre de Nicòsia.

El passat primer de maig uns 7.000 manifestants van recórrer Lefkoça, la part turca de Nicòsia, tot cridant eslògans com "Denktash, tirà, és hora de marxar".

germans del sud per construir junts un Xipre fort a la nova Europa." Amb tan pocs pèls al cap com a la llengua, Talat opina que "el món ha d'entendre la difícil situació del nostre poble, situat entre dues aigües: rebutjat pels nostres germans i utilitzat pels nostres pares". Fruit dels esforços del nou Govern per acostar posicions amb els grecoxipriotes, des del 23 d'abril del 2003 les dues administracions van obrir el *check-point* a l'alçada del hotel Ledra Palace perquè els ciutadans de Xipre d'una i altra banda es poguessin anar coneixent després de trenta anys d'aïllament. Gràcies a aquest pas va néixer Gardaç, la primera associació inter-comunitària que treballa per acostar els dos pobles. A banda de fer classes de grec i turc, publicar un diari bilingüe i fer cursos de música tradicional, Gardaç té per objectiu "atansar els xipriotes del nord i el sud per mostrar que podem viure junts i en llibertat com sempre havíem fet", explica l'Evren Maner, president d'una associació el nom de la qual significa "el meu germà" en les dues llengües de l'illa. Per a aquest marxista turcoxipriota "Xipre ha estat sempre una colònia, quan no dels anglesos, de grecs o turcs, com ara", per això considera: "Ja és hora que decidim el nostre futur sense les ingerències dels qui es fan dir els nostres amics i només s'aprofiten del nostre patiment."

"Som turcoxipriotes". El 24 d'abril, un any després de l'obertura de la frontera, Xipre va celebrar un referèndum per veure si ambdues comunitats es veien preparades per unificar l'illa sota un estat confederat semblant al suís. Tot i l'aclamada victòria del sí entre els turcoxipriotes, l'opció majoritària pel no dels seus veïns va frustrar el somni. Amb tot, però, el fet que dues terceres parts dels xipriotes de cultura turca es pronunciessin a favor del pla dissenyat pel secretari general de les Nacions Unides, Kofi Annan, va ser un revés per a Denktash, qui, tot i haver promès que deixaria la presidència si els seus optaven pel sí, se'n va desdir en l'últim moment. La decepció del falcó ha anat de bracet amb la viscuda entre la majoria de la població de Turquia. Com explica l'Efra Akay, periodista de la CNN d'aquell país, "el nostre poble està molt disgustat pels resultats, perquè entén que ha estat una traïció que, després de trenta anys d'ajuts econòmics a fons perdut, ara els turcoxipriotes vulguin prescindir de nosaltres per fer la seva". I és que per primera vegada en la història els turcs s'han sentit més propers als grecoxipriotes que als naturals de l'illa d'arrel turca: "Després dels morts del 1974 i els ajuts brindats al llarg dels anys, la gent del meu país no vol perdre Xipre", diu.

Just una setmana després del referèndum, la part sud de l'illa ha entrat com a

membre de ple dret a la Unió Europea. Mentre que a la Lefkosía, de parla grega, la població ho celebra amb tots els luxes, a la part turca de Nicòsia, Lefkoça, uns 7.000 manifestants abarroten la porta de Kyrenia de la ciutat medieval per festejar el dia del treball tot cridant a cor eslògans com: "Denktash tirà, és hora de marxar" o "Ningú ens privarà d'un Xipre en pau". En mig de la multitud, una pancarta escrita en grec i anglès es demana: "Com podem celebrar l'entrada a Europa quan els nostres compatriotes del nord no són amb nosaltres?" Per a Yiannis Laouris, el prestigiós neuròleg del sud que sosté un extrem de la pancarta, la resposta és senzilla: "Només la hipocresia dels xipriotes més egoistes pot festejar aquest fracàs." Com a president de la "Plataforma pel sí", una organització a favor de la reconciliació nacional, Laouris recorda les enormes vicissituds viscudes pel poble turcoxipriota: "Està condemnat pel món a viure en la misèria, marginat pels turcs a ser la seva colònia i oblidats per nosaltres fins que els fills d'Àtila se'n vagin."

La festa de l'1 de maig s'acosta al final quan el grup de rock local SOS surt a escena. Les seves cançons estan prohibides a Turquia per dir coses com "Xipre és la presó, la línia verda és la reixa. Denktash n'és el guardià, però amb l'esforç de tots l'en farem fora i construirem un país en pau". Tot i no tenir cap disc al mercat per la impossibilitat d'estampar-los, la gent se sap de memòria les seves lletres perquè en cada míting d'esquerra puguen a l'escenari. En acabar és el torn perquè Mehmet Alí Talat prometi un "futur en llibertat", just abans de repartir rams de roses entre el públic tot esperonant-los a "desafiar els soldats i creuar la duana per regalar-les als nostres germans del sud que van votar per un Xipre sense fronteres". Mentre les masses criden amb els punys alçats: "No som turcs, som turcoxipriotes"; de fons, al cel del sud, un espectacular castell de focs anuncia la recent entrada a Europa. Al nord, enmig de reixes, soldats i les penúries pròpies d'un bloqueig econòmic internacional, la pregunta és si l'herba tornarà a créixer algun dia, quan Àtila ja no hi sigui.

Txema Loperena